

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Caput IV. An e scrinii Dionysiani visitatione, anno circiter 1050 facta, statuque, in quo et id, et corpus, quod complectebatur, fuit repertum, esse isthoc certo Dionysii corpus, fuerit probatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

ACTORAS
C. B.

furto a scriptoribus æqualibus supparibusse silentio involvi, mirum haud erit. Laudatus quidem abbas, quo statim atque Dionysius Ratisponam fuerat translatus, translationis hujus famam per Germaniam et Galliam invaluisse probet, antiquas quasdam ecclesie Emmeramensis inscriptiones loco proxime cit. adducit.

reddi queat,

48 Verum quid si hæc non prius, quam cum jam centum fere post rem gestam anni essent elapsi, e perseverante apud Emmeramenses de translato ad se Dionysio traditione fuerint confectæ? Certe, antiquiores esse, nequam evincunt, quæ celsissimus author ibidem profert; cum autem id ita sit, ex illis sane, quod vult, probatum haud dat. Nec id etiam præstat e litteris, Leonis IX Papæ nomine inscriptis, in quibus lis de sacro-sanctis Dionysii ossibus diutissime Gallos inter et Ratisponenses ventilata fuisse asseritur. Id ex iis, quæ infra, cum meum de litteris hisce iudicium feram, adducturus sum, manifestum evadet. Ex iisdem quidem consecrarium simul erit, ut diu saltem, imo triginta forsitan aut etiam quadraginta propemodum ante seculum XI

B medium annis, non solum per Germaniam, sed et per Galliam translationis Dionysianæ fama increbuerit, aut saltem, quæ translationi huic fuisse locum prodebat, obtinuerit traditio; verum, etsi id ita sit, silentii tamen, quo etiam intra quadraginta illos trigintave annos, seculum XI medium proxime prægressos, Dionysii translatio a scriptoribus prorsus omnibus, utut forsitan tum occasionem etiam de ea loquendi nactis, præteritur, ratio haud inepta reddi potest, huncque in finem responderi horum quidem alios translationem illam ignorasse, alios vero eam, utut forsitan cognitam, idcirco tamen, quod, Gallis sacrum illum thesaurum sese possedisse ac porro, quidquid contra Ratisponenses assererent, adhuc possidere contententibus, rem minime crederent, aut saltem de ejus veritate dubitarent, commemorare haud voluisse. Pari etiam modo responderi posset, etsi etiam, statim atque Dionysius furto in Germaniam fuisset delatus, translationis hujus famam per Germaniam et Galliam invaluisse, foret dicendum.

scriptorum
omnium si-
lentio po-
test inferri.

49 Sane scriptores non tantum res, quas ignorant, sed frequenter etiam, quas haud satis habent perspectas, silentio involvunt, ita sibi faciendum rati, ne vel temere quidquam affirmant, vel errandi sese periculo exponant; cum autem id ita sit, nec satis, Germanis et Gallis de re adhuc litigantibus, Dionysiani corporis furtum haberetur compertum, certe vel silentii, quo a scriptoribus omnibus, per Launoyum memoratis, furtum illud involvitur, reddi potest ratio non inepta, vel saltem mirum nemini idem silentium debere videri, ex aliis, jam supra adductis, liquet; ut sane ex hoc, nunquam fuisse furto isti locum, indubitanter nequeat concludi. Quid plura? Fuit, ut mox visuri sumus, anno circiter 1050 scrinium argenteum, cui S. Dionysii corpus a Dagoberto I, Francorum rege, inclusum fuisse, credebatur, coram innumerabili populi multitudine Dionysiopoli apertum ac visitatum, et tamen visitationis hujus, utut, multis episcopis, abbatibus, regni optimatibus ac ipsomet regis fratre presentibus, maxima cum solemnitate peractæ nullus omnino scriptor ante Rigordum et Haimonem, qui ambo sub seculi XII finem ac proin centum, et quod excurrit, annis post rem gestam floruerunt, mentionem fecit. Uti igitur ob scriptorum omnium ab anno circiter

1050 usque ad annum circiter 1190 de dicta visitatione silentium nemo hanc revocat in dubium, ita nec Dionysii e Francia Ratisponam translatio ob scriptorum paulo dumtaxat longius de ea silentium in dubium revocanda, nedum ut certo falsa ac commentitia, traducenda videtur.

CAPUT IV.

An e scrinii Dionysiani visitatione, anno circiter 1050 facta, statuque, in quo et id, et corpus, quod complectebatur, fuit repertum, esse isthoc certo Dionysii corpus, fuerit probatum.

Mabilonius Sæc. v. Benedict. pag. 112 nonnulla jam supra discussa de silentio, quo Dionysiani corporis furtum Arnoldus monachus præterit, itemque de S. Dionysii manu. a Carolo Simplice ad Henricum Aucupem missa, in rem suam contra Ratisponenses, Dionysianum sibi vindicantes corpus, præfatus, ita mox pergit: Sed quod omnem evincit difficultatem, missis Leonis papæ IX ad Henricum, Francorum regem, et regni episcopos litteris de præfensa corporis S. Dionysii apud Ratisponenses manifestatione, statim Henricus ipse Hugoni abbati Dionysiano mandavit, ut S. Dionysii loculo solemniter reserato, dispiceretur, an sacre ejus reliquie re vera furto sublatae fuissent. Id incontinenter aggressus est Hugo, diemque solemnem detectioni indixit « sub die quinto Iduum Januarii. » (Haimo apud Felibianum habet sub die v. Iduum Juniarum) Ipso die frequenti episcoporum, abbatum, procerumque conventu reseratus est sancti Martyris tumulus ac loculus: ubi reliquie integræ cum loculo pretiosissimo repertæ, nulla violati tumuli specie apparente. Ejus rei historiam retulit Haimo, sancti Dionysii monachus, in libello inedito, quem alteri Hugoni abbati nuncupavit. Haimonis, San-dionysiani monachi, libellum, qui, cum Sæc. v. Benedict. part. 1. ederet Mabilonius, seu anno 1685 editus nondum erat, postea Felibianus, ad San-dionysianæ suæ Historiæ, anno 1706 vulgatæ, calcem in lucem emisit. Nec id tantum præstitit; verum etiam tempus, quo Haimo ille floruit, determinavit. Etenim ita fere in præfata sua Historia pag. 122 scribit: Haimo seu Haimo suam de detectione corporis S. Dionysii relationem seu lucubrationem in epistola, quam hæc in capite præfert, Hugoni abbati inscripsit.

51 Verum cum nullam omnino, e qua colligas, quo seculo seu hic seu ipsemet vixerit, epocham notet, ac tantum, sese diu post rem gestam scribere, insinuet, credibile est, imo vero indubitatum, Hugonem illum, de quo loquitur, non esse hujus nominis abbatem, sub quo S. Dionysii corporis detectionem ponit, sed, ut verbis jam datis Mabilonius etiam insinuat, alterutrum ex ejusdem nominis abbatibus, qui S. Dionysii abbatiam, regnante Philippo Augusto, moderati sunt. Ita fere, ut dixi, Felibianus, et sane rectissime, uti ex Haimonis, quam hic memorat, epistola evadit

Mabilonius
ex Haimon,
cujus ætas

hic definitur,
Dionysiani,
quæ anno cir-
citer 1090
locum habuit

A dit perspicuum; cum autem Philippus Augustus sub seculi XII finem ac XIII initium regnarit, Haimonem tum quoque floruisse, consecrarium est. Porro, etsi adeo is a corporis S. Dionysii detectione, quam dicta lucubratione describit, centum amplius annis vixerit remotus, nemo tamen, quin detectio illa seu potius scrinii Dionysiani visitatio habuerit locum, revocat in dubium; verum in anno, quo facta sit, inter omnes haud convenit. In titulo, quem apud Felibianum Haimonis Lucubratio praefert, anno circiter 1050 facta asseritur, tumque etiam re ipsa, utpote haud dudum post corporis Dionysiani Ratisponae inventionem peracta, haud dubie evenit. Verum, eam tum demum, cum Ratisponae, Leone IX Papa ibidem versante, de elevando, quod Reginwardus abbas invenerat, quodque Dionysii esse dicebant, corpore actum fuisset, sub die v. Idum Juniarum habuisse locum, Haimo memoriae prodit, quod si autem res ita habuerit, sane, cum tunc Leo, uti ex Hermanno Contracto facile colliges, non prius quam cum jam aestas anni 1052 multum esset protracta aut etiam praeterita Ratisponae exstiterit, consecrarium fit, ut, si Haimoni hic, quod tamen non immerito revocari posse in dubium, infra ostendam, fides adhibenda, sit, praefata Dionysiani corporis seu potius scrinii visitatio anno 1053, utpote haud dudum post id, quod, ut Haimo ait, Ratisponae, Leone IX ibi praesente, acciderat, peracta, locum indubie fuerit sortita. Porro Mabillonius, tum S. Dionysii corpus, referato, in quo jacebat, loculo, integrum fuisse repertum, verbis jam datis indicare videtur; verum id Haimo, quem nihilominus laudat, nulla omnino ratione tradit.

B sponae exstiterit, consecrarium fit, ut, si Haimoni hic, quod tamen non immerito revocari posse in dubium, infra ostendam, fides adhibenda, sit, praefata Dionysiani corporis seu potius scrinii visitatio anno 1053, utpote haud dudum post id, quod, ut Haimo ait, Ratisponae, Leone IX ibi praesente, acciderat, peracta, locum indubie fuerit sortita. Porro Mabillonius, tum S. Dionysii corpus, referato, in quo jacebat, loculo, integrum fuisse repertum, verbis jam datis indicare videtur; verum id Haimo, quem nihilominus laudat, nulla omnino ratione tradit.

52 Perspicue id quisque intelliget, qui dictam Haimonis lucubrationem seu libellum evolaverit, aut, si forsitan San-dionysiana Felibiani Historia, in qua, ut dixi, exstat, ad manum non sit, idem ex inspecta S. Dionysii Sociorumque ejus, quam tom. IV Franc. Scriptorum pag. 157 et quatuor seqq. Chesneus e Ms. bibliothecae Thuanæ codice publici juris fecit, corporum Detectione, sub Henrico I, Francorum rege, facta comperiet. Hæc enim ipsissimus est Haimonis de eadem sacrorum illorum pignorum detectione libellus, priori dumtaxat capite et authoris seu Haimonis, quibus locis de S. Dionysii reliquiarum integritate nihil, ad Hugonem, beati Dionysii abbatem, epistola mutilus.

C Ita id habere, lucubrationes illæ seu, ut exactius loquar, duo illius, quæ non nisi una est, lucubrationis exemplaria, quorum unum apud Chesneum, utut initio, ut jam dixi, mutilum, alterum apud Felibianum exstat, invicem collata manifestum efficiunt. Mabillonius Annal. Benedict. tom. 4, lib. 60, num. 34 e Chesnei tom. proxime cit. compendio exhibet, non quidem integram Haymonis lucubrationem, sed omnia saltem, quæ ad S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii corporum detectionem proprie spectant. Ut nihil omnino ex hac contra Dionysiani corporis furtum posse confici, vel ex ipsomet Mabillonio studiosus lector perspicat, verba omnia, quibus eam ex Haymone loco cit. exponit, huc idcirco, quod vel lecta rei hic probandæ ostensura veritatem sint, transcribo. Sic habent: Ubi ex nuntiis rescivit Henricus, Francorum rex, quæ Ratisponae anno superiori (1052 nempe) acta fuerant, inventum scilicet fuisse in basilica sancti Emmerami quoddam corpus, quod sancti Dionysii, Parisiorum episcopi,

esse, Ratisponenses jactabant; ne hæc opinio serperet latius, demumque invalesceret, loculum, in quo sancti Dionysii corpus in ejus monasterio servabatur, publice reserandum, ejusque sacras reliquias frequenti multitudini ostendendas curavit.

53 Hujus rei causa per Hugonem, Dionysianum abbatem, episcopos, abbates et clericos auctoritate regia ad hanc sollemnitatem convocari jussit. Præmissis jejuniis, ad conductum diem, id est, ad v Idus Januariarum (Haimo habet Junias) convenit episcoporum, abbatum, clericorum et promiscui sexus plurima multitudo. Illic etiam vice regis adfuit Odo ejus frater cum multis proceribus. Sancti Dionysii duorumque ejus Sociorum corpora in scriniis argenteis jussu Dagoberti regis fabrefactis et diligenter obseratis, ad id tempus reposita erant post altare in crypta multæ profunditatis, et reclusa in alia cryptula auro et gemmis extrinsecus decorata, in qua sub duabus seris etiam Christi Domini clavus et corona simul asservabantur. Prologo in medium serinio, in quo sancti Dionysii corpus reconditum erat, et non sine difficultate referato, re-

E perta sunt sacra ejus ossa, obvoluta pallio tantæ vetustatis, ut inter manus tenentium in pulverem redigeretur. Extracta e loculo ossa circumstantibus ostensa fuere, alioque involuta pallio, quod rex eo præmiserat. Tum sollemni pompa deportatum sacrum corpus, quod per quindecim continuos dies super altare princeps expositum fuit. Rigordus, Dionysianus cenobita, in Vita Philippi Augusti meminit hujus detectionis. Ita Mabillonius, recensens etiam deinde episcopos, abbates aliosque illustriores brevitatis causa hic a me non nominandos viros, qui detectioni interfuerunt; verum nihil præterea, quod difficultatem omnem seu S. Dionysii corpus penes San-dionysianos in Francia monachos tum adhuc fuisse asservantem, evincat, de relata ab Haymone corporis Dionysiani detectione adjungit, nec quidquam in hac hujusmodi, prout modo recitatis Mabillonii verbis narratur, occurrit; ut sane, supra huc num. 50 transscriptis verbis confidentissime a Mabillonio asseri contrarium, subeat mirari. Putavimus forsitan hic scriptor, id, quod jam dictum, idcirco e corporis seu potius scrinii Dionysiani detectione dari evictum, quod, cum tunc scrinium argenteum, in quo S. Dionysii corpus a Dagoberto depositum fuisse credebatur, fuisset reseratum, corpus in eo fuerit repertum?

F 54 Verum quid si, an corpus, in scrinio argenteo, quod corpori Dionysiano Dagobertus confici jusserat, repertum, genuinum ac verum exstiterit S. Dionysii corpus, revocetur in dubium? Certe Haymo nullius uspiam seu signi seu tituli, corpori reperto adjuncti, e quo, id verum esse S. Dionysii corpus, constiterit, mentionem facit. Ac re quidem ita habente, e corpore sane, quod in Dionysiano loculo seu scrinio fuit repertum, genuinum Dionysii corpus penes Dionysianos tum fuisse, concludi haud posse videtur. Joannes Baptista, Emmeramensis jam supra laudatus pluriesque adhuc infra laudandus abbas, in sua, de qua jam ante, Dissertatione, pag. 111, minime a se, corpus, quod in Dionysiano Dagoberti loculo tum, cum memorata ab Haymone Sanctorum nostrorum detectio fieret, fuit repertum, genuinum ac verum exstitisse S. Dionysii corpus, concedi præfatus, ita mox prosequitur: Quale ergo corpus illud fuisse dicam, vel conjiciam? Cito

AUCTOR
C. B.

refert; verum
e corpore,
quod in hoc
tum fuit in-
ventum,

haud qua-
quam quod,
quemadmo-
dum Emme-
ramensis ab-
bas

me

scrini visi-
tationem

actora
C. B.

me expedirem, si id dicerem de Gallis monachis ad S. Dionysium, quod illi de monachis ad S. Emmeramum dicere non erubescunt. Memini enim, dum Parisiis in monasterio S. Germani a Patris ab anno 1721 usque 1723 moratus fueram, saepiusque ad celeberrimum monasterium S. Dionysii, congregationi S. Mauri unitum, hospes accesseram, semper cum maxima charitate susceptus a sodalibus nostris, memini, inquam, me aliquando legisse in festo detectionis Reliquiarum S. Dionysii, in Lectionibus 2 Nocturni hæc verba: " Monachi S. Emmerami inveniunt corpus, nescio cujus hominis, dixerunt, esse corpus Areopagite etc; " cito, inquam, me paribus verbis expedire possem, dicens: " Monachi S. Dionysii, detegentes corpus, nescio cujus, dixerunt, esse corpus " Areopagite. "

Joannes Baptista verbis hic datis suscipitur,

55 At nollem tali me liberare modo. Constat, in hoc undequaque celebratissimo monasterio multa Sanctorum corpora contineri; uti ex libello, 1721 Parisiis impresso, patet, quem ab ipsis sodalibus meis Sanct-dionysianis accepi; in quo descriptæ sunt variae reliquie Sanctorum, ibidem in ecclesia quiescentium. In summa ara absconditæ seu clausæ sunt reliquie S. Dionysii, ut aiunt, et SS. Rustici et Eleutherii. Jam, postquam Gisalbertus jussu Arnulphi imperatoris sacras Dionysii reliquias furatus est, quid monachis reliquum fuit? An id publice fateri et divulgare consultum fuisset? Minime. Ad piam ergo fraudem pariter illos ob angustias undique prementes confugere potuisse, idque nec vero simili nec conjecturis, facillime ita nascentibus, contrarium esse videtur. Hos afflictos monachos, ablato Patrono regni, summe vigiles fuisse, facile quisque sibi persuadere poterit, ut tale furtum et furti damnum redintegraretur. Dum pluribus sanctorum corporibus ecclesia ista ornata fuerat, facile corpus alterius Sancti in hujus locum succedere potuit; talique fraude pia cultui Sanctorum, qui præcipue in Deum tendit, nihil fuisset derogatum. Non enim ossa tantum veneramur, quæ nullam in se continent virtutem. " sed ossa hujus Sancti, " melius, " hunc Sanctum veneramur. " Si ossa quævis obtrudere quis presumeret ad cultum alicujus Sancti instituendum, pessime is faceret; at, si corpus alicujus Sancti pro alterius Sancti corpore colatur, tunc Sanctus colitur, et ossa tantum cultu respectivo ad Sanctum: Deus autem præcipue in omnibus et præ omnibus. Scimus, in variis ecclesiis corpora Sanctorum coli; scimus etiam, non raro corpus hujus Sancti in ista ecclesia venerationi exponi, quod tamen in alia ecclesia simul colitur.

a Dionysianis Sancti alterius corpus

56 Cultus divinus per hoc neutiquam fœdatur; Deus enim colitur in Sanctis suis, sive horum corpora deinde sint in hac vel altera ecclesia. Cultus enim reliquiarum solum respectivus est. Ita ille; et sane, ut mihi equidem apparet, neutiquam inepte. Porro, paucis adhuc interpositis, subjungit: Interea ex... libro, quem presbyter quidam ad Reginwardum abbatem sæculo XI scripsisse perhibetur, et ex ejus cap. 37 et 38 in historia translationis S. Dionysii similia leguntur: quod Ebulo, abbas S. Dionysii, detecto furto et ablato S. Dionysii corpore, angustis circumdatus, lacrymans et ingemiscens, pedibus Arnulphi imperatoris advolutus, S. Dionysium suum sibi reddi inclamaverit. At Arnulphus imperator id neutiquam fecit, ad hoc

se tantum exorari passus, ut promitteret, si Ebulo abbas pretiosum Evangelii librum thesauri monasterii sui (Arnulpho) traditurus esset, se (Arnulphum) quoddam os S. Dionysii redditurum fore. Ageret ergo Ebulo abbas, et secum reliquias cujusdam Sancti ad Arnulphum imperatorem deferret, a quo esset accepturus os S. Dionysii; illud cum ossibus hujus Sancti, quæ attulisset, conjungeret et sic in ecclesiam suam referret, diceretque, se lacrymis et dono Evangeliorum libri sacras S. Dionysii reliquias denuo recepisse. Vide inferius in historia translationis S. Dionysii caput 37 et 38. Verba fere omnia, quibus duo isthæc Lucubrationis hic laudatæ capita concipiuntur, jam supra in hac Appendice cap. I huc transcripsi, cumque ibidem etiam, quæ in iis de Ebulone abbate narrantur, vera esse non posse, dilucide ostenderim, ea sane hic veluti apprimè vera Emmeramensis proclame laudatæ abbas perperam amplectitur.

57 Verum, etsi id ita sit, recte equidem, ut jam dixi, affirmat, facile factum esse posse, ut Dionysianis monachi, cum surreptum eis fuisset S. Dionysii corpus, aliud huic e Sanctorum, quæ magno apud ipsos numero servantur, corporibus subrogarint. Et vero, fraudi hujusmodi interdum re etiam ipsa fuisse locum, Muratorius Italic. medii ævi Antiquitatum tom. 5, col. XI non obscure primum docet, ac deinde subjungit: Egregius est in hanc rem locus Guiberti Novingentensis abbatis, qui circiter annum MXXII ita scribebat: " Considerandum etiam sub hac occasione plurimum quidem, sed non perniciosus error, qui Gallicanas præcipue de Sanctorum corporibus obsedit ecclesias: " istis illum, illis eundem seu martyrem seu confessorem se habere jactantibus, quum duo loca non valeat occupare integer unus. " Georgius ab Eckhart suorum de rebus Franciæ Orientalis Comment. tom. 2 pag. 745, scribit Dionysiani visitatione, in qua, dum seculo circiter XI medio fuit peracta, ossa in scrinio illo reperta populoque per quindecim dies ostensa fuisse perhibent, sibi objecta, ita respondet: Lubenter hoc concedo. Sed hæc quæstio primaria est, an non monachi Dionysiani, cum corpus S. Dionysii ablatum esse sentirent, aliud substituerint demortui hominis sekeleton. Piæ enim ejusmodi fraudes non insolite fuerunt. Quot, quæso, capita S. Johannis proferuntur? Unum tamen solum genuinum, cætera supposititia esse debent. SS. Crispini et Crispiniani ossa Suessionenses et Osnabrugenses sese apud se habere affirmant. Nota est concertatio de corpore S. Benedicti inter Casinenses et Floriacenses monachos. Caput Caroli Magni Aquigrani et Osnabrugæ ostenditur, SS. Martyrum Eobani et Adelarii corpora Erfurti adhuc esse asseruntur, et memini, me juvene, eadem ibi inspecta esse.

58 Sed series abbatum Fuldensium, ab anonymo cœvo conscripta, ait, Huoggi abbatem Fuldensem " Sanctos martyres Eobanum et Adalarii harium ascivisse et partem corporis S. Viti, " arisque in eorum honore structis et dicatis, " honorifice requiescere fecisse. " Mille hujusmodi exempla addi possent; sed hæc sufficiunt. Hæc ille, amisso Dionysiano corpori corpus aliud (Sanctine, an alterius cujuscumque mortui hominis, non edicit) supposuisse Dionysianos monachos; suspicari sese, non obscure insinuans. Et certe, utcumque res habeat, hosce equidem monachos, si Dionysianum corpus furto vere amiserint,

substitutum Dionysiano forean fuerit, ponens illos E

P

certo hoc tum fuisse consequitur,

A serint, huic saltem Sancti alterius corpus substituisse, a veritatis specie minus abhorret, quam Emmeramenses monachos, inveniendes corpus, nescio cuius hominis, id esse S. Dionysii corpus, sine ulla solida ratione affirmasse. Jam vero, cum id ita sit, nec corpus, quod in facta anno circiter 1050 loculi Dionysiani visitatione fuit inventum, ullum sibi seu signum, ut jam dixi, seu titulum, qui id esse Dionysii corpus, indicarit, habuerit adjunctum, enimvero e visitatione illa seu e corpore, quod, cum hæc fieret, in Dionysiano loculo seu scrinio fuit inventum, nihil omnino, quo verum ac genuinum S. Dionysii corpus penes Dionysianos tum fuisse fidem facias, potest inferri. At vero, inquit, Rigordus in Philippi Augusti Gestis apud Chesneum tom. 5 Gall. scriptorum pag. 18 de Henrico I, Galliarum rege, sic scribit: Iste Henricus, auditis rumoribus, quod in Alemannia, in civitate Ratispona, in abbacia S. Emmerami martyris, inventum fuit quoddam corpus, quod dicebant esse Dionysii Areopagita, misit nuntios suos ad Henricum imperatorem cum litteris suis, ut diem elevationis illius profelarent, quo usque per certos nuntios, utrum corpus Hieromartyris Dionysii Areopagite, Athenarum archiepiscopi, discipuli apostoli Pauli, in Francia in ecclesia, quam Dagobertus fundaverat, esset vel non, plenissime certificaretur. Quo audito, imperator misit magnos viros et sapientes in Franciam, ut plane rei veritatem agnoscerent.

nec id etiam
e statu,

59 Visis nuntiis imperatoris, Henricus rex, convocavit archiepiscopos, episcopos et barones totius regni, et cum Odone, carissimo fratre suo, ad ecclesiam beatissimi martyris Dionysii misit. Facta autem oratione, allata sunt tria vasa argentea, Dionysii, Rustici et Eleutherii coram omni populo, diligentissime sigillata; et, aperto vase beati martyris Dionysii totum corpus ipsius cum capite inventum est, exceptis duobus ossibus de collo, quæ sunt in ecclesia Vergiacensi et osse quodam de brachio, quod Stephanus tertius secum ad Romanam portavit ecclesiam, et posuit in ecclesia, quæ hodie schola Græcorum vocatur. Hoc videntes universi populi cum lachrymis et suspiriis puras manus levantæ ad Dominum, Deo et beate Mariæ Virgini et sanctis Martyribus se commendantes cum gaudio recesserunt. Tunc nuntii, qui missi fuerant, ad imperatorem citissime revertentes, super his, quæ viderant et audierant, imperatorem plenissime certificaverunt. Hoc fuit factum tempore Leonis Papæ IX anno Domini XL; cum autem de eadem, de qua hic nobis sermo, loculi Dionysiani visitatione loquatur, tuncque, ut docet, contentum in hoc corpus iisdem plane ossibus, quæ ante annum circiter 890 de genuino Dionysii corpore noscebat fuisse detracta, orbatum fuerit inventum, id enimvero, minime abs hoc illud existitisse diversum, argumento est. Ita e statu, in quo, cum anno circiter 1050 Dionysiani loculi visitatio facta est, contentum in hoc corpus fuit repertum, pro vero ac genuino Dionysii corpore San-dionysianis in Francia monachis vindicando potest argui.

in quo tum
vel conten-
tum

60 Verum fuerintne, an non, post annum 890 circiter duo de Dionysii collo ossa, quæ Rigordus seu quis (Appendicem proxime prægressam num. 58 videtis) scriptor alius modo jam recitatis verbis memorat, cum ecclesia Vergiacensi communicata, est dubium, uti etiam, an eadem il-

la ossa genuinæ Dionysiani corporis partes existierint. Res ex iis, quæ in mox dicta Appendice num. 61 et seq. disserui, studioso lectori evadet perspicua. Quod autem ad os de S. Dionysii brachio, quo, cum anno circiter 1050 visitatus fuit Dionysianus loculus, contentum in hoc corpus destitutum fuisse in textu proxime huc transcripto perhibetur, jam spectat, haud omnino etiam, fuisse illud vere quoddam ex ossibus, quæ brachii structuram ingrediuntur, est certum, uti liquet ex iis, quæ in eadem Appendice num. 58 et seq. in medium adduxi; cum autem res ita habeat, enimvero e tribus jam dictis ossibus, quibus inventum seu detectum anno circiter 1050 in Dionysiano loculo corpus caruit, nihil omnino certi, quo verum Dionysii corpus San-dionysianis monachis attribuas, potest concludi. Nec pariter id inde, etsi etiam tria jam memorata ossa non tantum genuinas, sed et tales, quales verbis recitatis dicuntur, certo existitisse Dionysiani corporis partes, tantisper dederimus, recte illatum iri, apparet.

61 Quid ni enim factum esse possit, ut ii, qui sublato genuino Dionysiano corpori substituere aliud, caute huic, cum id facerent, eas etiam omnes partes, quas genuino corpori detractas antea fuisse noscebant, detraxerint? Nec est etiam, cur ex eo, quod tria jam memorata ossa invento a Regimardo abbate Ratisponæ corpori defuisse non memorentur, haud fuisse isthoc genuinum Dionysii corpus, concludas. Præterquam enim quod duo ex hisce, ecclesia Vergiacensi communicata, genuinæ forsant, ut jam mox dixi, corporis Dionysiani partes haud existierint, tria illa ossa minores dumtaxat corporis Dionysiani seu partes seu particule existere, hincque facile factum esse potest, ut, deessentne, an non, invento Ratisponæ corpori, observatum haud fuerit, maxime cum ad id examinandum adhibiti, ut apparet, haud fuerint, qui anatomie essent periti. Omnibus itaque rite expensis, sane e tribus per Rigordum aut per scriptorem alterum, qui proxime huc transcripta verba in Rigordi textum intrusit, supra memoratis ossibus, in Dionysiano loculo, seu scrinio, cum visitatum id anno circiter 1050 fuit, non inventis, haud merito quidquam potest pro genuino S. Dionysii corpore Dionysianis attribuendo concludi. Hinc porra jam fit, ut pariter nec quid certi pro corporis Dionysiani possessione Ratisponensibus attribuenda possit inferri e minima manus dextræ particula, quæ corpori, Ratisponæ invento, at non item illi, quod in Francia visitatum seu detectum fuit, defuisse memoratur.

in Dionysiano
scrinio corpus
E

62 Licet enim ex iis, quæ jam supra in hac Appendice cap. 3 adduxi, fuisse ante annum 890 de genuino S. Dionysii corpore partem manus detractam, certum omnino sit atque indubitatum, illaque adeo pars seu minima manus dextræ particula, si in corpore, in Francia detecto, re ipsa fuisset inventa, non fuisse isthoc verum S. Dionysii corpus, argumento esset perquam valido, fieri tamen potest, ut, etiamsi illa manus Dionysianæ pars detecto in Francia corpori re etiam vera defuerit, id tamen, quod minima dumtaxat esset particula, non observatum ac proin etiam memoratum haud fuerit. Jam vero, cum hæc ita habeant, consecrarium sane est, ut e statu, in quo corpus, in Dionysiano loculo seu scrinio contentum, anno circiter 1050, cum id visitaretur, fuit inventum, nihil etiam sat certi pro Dionysiani corporis possessione Ratisponensibus attribuenda

vel ipsummet
scrinium il-
lud

AUCTORE
C. B.

buenda possit concludi. Sedulo interim hic observari velim, multo saltem adhuc meliorem Ratisponensium, quam Dionysianorum, causam esse, quod equidem os tale, quale a corpore, Ratisponæ invento, abfuit, a genuino Dionysii corpore ante annum 890 (infra tamen cap. ultimo dicenda videsis) fuisse re vera detractum, certum omnino e jam supra cap. 3 dictis sit atque indubitatum; res autem, uti e jam dictis pariter constat, secus habeat quantum ad ossa, quæ corpori, Dionysiopoli detecto seu visitato, defuisse memorantur. Dispicimus modo, an nec e statu, in quo Dionysianus locus anno circiter 1050 fuit repertus, genuinum ac verum existitisse, quod in hoc continebatur, S. Dionysii corpus, possit concludi. Mabillonius *Sec. v. Benedict. part. 1, pag. 112, de Dionysiani scrinii, de qua hic nos, detectione loquens, Haimonis supra a me num. 10 jam recitata verba, quibus, quam firmiter scrinia argentea, S. Dionysii sociorumque ejus Rustici et Eleutherii reliquias complectentia, artificiosissimis seris atque obicibus munita essent ac clausa, exponitur, transcribit ac deinde subjungit: Quæ omnia cum integra et inviolata reperta essent, nemini sublatis corporis (quod quidem ibidem inventum est) suspicionem relinquere potuerunt.*

fuit reper-
tum,

63 Sacrum corpus quindecim continuis diebus dimissum est super principale altare, fratribus ad custodiam diu noctuque sibi succedentibus. Ex eo itaque, quod scrinium argenteum, in quo S. Dionysii corpus, Dagoberto I curante, fuerat depositum, anno circiter 1050 integrum adhuc, nullo omnino violationis vel minimæ apparente vestigio, existitit, genuinum fuisse, quod in eo tum fuit repertum, S. Dionysii corpus, Mabillonius contendit; verum, ait in sua de Dionysio Ratisponam translato *Dissertatione pag. 113 Emmeramensis supra jam sæpius laudatus abbas Joannes Baptista: Quis suarum rerum adeo incurios fuisse dicere velit monachos S. Dionysii, ut violatas et contractas portas vel cistulas, ubi S. Dionysii reliquiæ prius servabantur, tales permisissent, illasque ab omni violationis suspitione commuicare non studuissent? Sane, si S. Dionysii corpus Dionysianis fuerit re ipsa ablatum, furique, a quo id factum, fuerint hunc in finem seræ capsæque frangendæ, mox hæc ita, ut nullum fracturæ violationisve relinqueretur vestigium, summa cura ac sollicitudine Dionysianos monachos, qui, ut dictum, eo in casu alterius Sancti corpus surrepto Dionysiano corpori verosimillime substituerint, reficiendas curasse, nemo non, ni fallor, cum laudato abbate in animum facile inducet; cum autem res ita habeat, haud melius e statu, in quo Dionysianum scrinium, quam e statu, in quo contentum in hoc corpus anno circiter 1050 fuit repertum, existitisse isthoc genuinum ac verum S. Dionysii corpus, potest concludi.*

nec denique
ex altis ad-
huc,

64 Nec validius etiam pro sacro hoc pignore Dionysianis vindicando argueris ex eo, quod pallium, cui, quæ tum in scrinio Dionysiano reperta fuerunt, ossa erant involuta, tantæ vetustatis existitit, ut, quemadmodum Haymo apud Felibianum loquitur, inter manus tenentium evanesceret in similitudinem telæ araneorum. Quod si quæ enim, genuinis S. Dionysii ossibus, anno circiter 890 surreptis, Sancti alterius ossa haud diu admodum post, ut nonnulli volunt, fuerit substituta, pallio forsitan tunc, ut factum esse potest, fuerint involuta, huic certe vel solum cen-

tum et quinquaginta ut minimum, quod ab anno circiter 890 usque ad annum circiter 1050, quo memorata Dionysiani scrinii visitatio facta, excurrit, annorum spatium tantam, quantam Haymo ait, vetustatem facillime potuerit afferre. Ad hæc cum Sancti ossa, quæ genuinis S. Dionysii ossibus anno circiter 890 fuerint subrogata, pallio etiam, priusquam id fieret, possint fuisse involuta, haud quaquam sane etiam e pallii, cui, quæ anno circiter 1050 in scrinio Dionysiano reperta fuere, ossa erant involuta, vetustate elici quidquam potest, quo, S. Dionysii corpus fuisse adhuc seculo circiter xi medio a Dionysianis monachis possessum ac porro hodieque possideri, indubitatum evadat. Verum utcumque rationi ac veritati, quæ jam dicti, consona appareant, hi nihilominus in corporis seu potius scrinii Dionysiani visitatione, anno circiter 1050 facta, triumphant, et non secus ac si corpus, quod in eo tum fuit inventum, certo existitit genuinum S. Dionysii corpus, sibi hujus possessionem indubitanter adscribunt. Certe Felibianus, e quo de reliquis conjecturam non inepte feceris, luculentissime id facit.

65 Dionysiani enim scrinii, de qua hic nobis ^{quæ hic ob oculos} sermo, visitatione in Sandionysianam suam historiam compendio ex Haimone illata, pag. 122 ^E verbis Gallicis, quæ Latina facio, sic scribit: Edita tanto cum strepitu actio, cujus quodammodo in S. Dionysii, instituto, quod die ix Junii colitur, festo annuo, consecrata est memoria, vim sufficienti majorem, qua veritati contra illusionem victoria assereretur, habere videbatur. Error nihilominus in Germania perseveravit. Ac deinde, nonnullis adhuc, quæ S. Dionysii corpori Dionysianis vindicando apta judicavit, in medium adductis, pag. 124 sequentem loquitur in modum: Si Pape ejus (Leonis IX) tempore rumore quempiam excitavit asserta corporis S. Dionysii sublatio, Lipsanothece ejus visitatio, coram regni optimatibus facta, ita omnem suspitionem dispulit, ut ab eo tempore reges nostri magis etiam assidue ad venerandas sancti Martyris reliquias accesserint. Ita ille; verum, etsi quidem in venerandis, quæ in Dionysiano monasterio servantur, Sanctorum reliquiis laudanda sit Gallix regum pietas, hique faciendæ, quod hic Felibianus refert, genuinas eodem in monasterio asseruari S. Dionysii reliquias, credidisse videantur, inde tamen, ^F ut re etiam ipsa ibidem hæc existant, consecrarium haud est. Neque vero, rem ita indubie habere, ob factam anno circiter 1050 scrinii Dionysiani visitationem, quidquid etiam de omni, quæ depulsa per hanc sit, suspitione Felibianus scribat, in animum unquam inducam, nisi solide probatum primum fuerit, invento in Dionysiana Lipsanothecca, dum anno circiter 1050 reseraretur, corpori adjunctum fuisse seu signum seu titulum, e quo, genuinum id existitisse S. Dionysii corpus, constiterit.

66 Etenim, quidquid etiam Dionysiani monachi reclamant, solum corpus, sine omni hujusmodi tum signo, tum titulo in Dionysiano scrinio tum repertum, haud quaquam, dubitatione jam dudum de loco, quo Dionysii reliquiæ essent, tunc exorta, sufficere videtur, ut illud existitisse genuinum S. Dionysii corpus, credatur. Vidit id etiam, ni fallor, ipsemet Felibianus, hincque de iterata scrinii Dionysiani, quæ anno 1385 locum habuit, visitatione in Sandionysiana sua *Historia pag. 299 sermonem instituens, verbis Gallicis, quæ Latine reddo, sic scribit:*

ponuntur, po-
test inferri.

A scribit: Fuit igitur sancti martyris (*Dionysii nempe*) Lipsanotheca secundo aperta, authenticique in ea tituli, qui, asservari ibi S. Dionysii, Franciæ Apostoli, reliquias, faciebant fidem, sunt reperti. *Hæc ille; verum quos qualesve hic memorat titulos? Id hic, ni fallor, de industria non edicit, ne hosce neutiquam esse proposito suo probando aptos prodere cogatur.* Haimo apud *Felibianum* cap. 8 narrat, qui corpus, in *Dionysiano* scrinio, dum id anno circiter 1050 reseraretur, inventum, per quindecim dies publicæ venerationi fuerit expositum, ac deinde de corpore illo subjungit: Et tunc sibi mutuo ad custodiam succedentibus fratribus, diei noctisque vicibus tam diu est diligentissime custoditum, donec intronissis litteris indicibus primi erroris et subsecutæ veritatis seris obicibusque munitum sacros artus continens subtili artificio scrinium, quamplurimis presentibus, suos priori loculo honorabiliter fuit restitutum. *Litteræ, quas scrinio Dionysiano post factam hujus anno circiter 1050 visitationem impositas fuisse, Haimo hic scribit, haud dubie sunt tituli, quos in eodem scrinio, cum id anno 1385 aperiretur, repertos fuisse. Felibianus affirmat. Ea sedet sententia, quod nec apud Haimonem, nec alibi mentio ulla occurrat tituli alterius, qui in scrinio Dionysiano, cum id anno circiter 1050 reseraretur, fuerit repertus. Jam vero, cum id ita sit, nec tituli, tunc demum, cum scrinium Dionysianum anno circiter 1050 visitatum fuit, confecti, genuinum extitisse, quod in hoc tum fuit repertum, S. Dionysii corpus, probare nati sint, e titulis pariter, quos in Dionysiano scrinio, cum id anno 1385 aperiretur, fuisse inventos, Felibianus scribit, nequit id, quod et hic scriptor et alii San-dionysiani monachi maxime vellent, concludi.*

CAPUT V.

Fræcipua ex argumentis reliquis, quibus Dionysiani corporis furtum seu e Francia in Germaniam translatio impugnatur, expenduntur.

E duorum, quotantummodo Ratisponæ vidit, lapidum de Dionysiani

Mabilionius in *Itinere suo Germanico, de Ratisponensi S. Emmerami monasterio, hujusque, uti appellatur, thesauro loquens, primo scribit sequentem in modum: In thesauro, ut vocant, habetur insignis Evangeliorum liber, quo nullum pretiosorem aut elegantiorum umquam vidimus, litteris aureis majusculis optime scriptus anno 870 mandato Caroli Calvi: deinde S. Emmerami ecclesiæ concessus ab Arnulpho imperatore, uti Arnulfus ejusdem loci monachus tradit; ac deinde, nonnullis adhuc de pretioso, quem hic memorat, Evangeliorum libro præmissis, ita proseguitur: Hunc librum ex Parisiensi S. Dionysii monasterio una cum sancti Martyris corpore furtim sublatum, donoque Arnulpho atque ab eodem ecclesiæ S. Emmerami traditum asserunt. At, mirum est, in quiebam, Arnulfum ejusdem cœnobii ex comite monachum, qui sub annum millesimum scribebat, meminisse istius codicis ab Arnulpho con-*

cessi, nulla corporis sancti Dionysii mentione facta. Rogavimus deinde, nobis ostendi ejus corpus seu reliquias: illi abstruso loco reconditas dicentes, duos nobis lapides doni testes protulerunt, in quorum uno antiquis litteris uncialibus hoc exaratum legitur: Sub Ebulone abbate sancti Dionysii Gisalbertus furavit. " in " alio: " Furatus est v. Non. Junii, huc venit " prid. Nonas Decembris tempore Tutonis episcopi, " absque ulla corporis aut libri mentione.

68 Ita ille, non tantum hic ex Arnolphi, sed et ex ipsorummet, quos memorat, lapidum de S. Dionysii corpore silentio, neutiquam id vel S. Emmerami monasterio ab Arnulpho imperatore donatum, vel penes Emmeramenses monachos esse, contendens. Verum, Mabilionium id, quod vult, neutiquam ex Arnolphi silentio dare evictum, jam supra ostendi; quod autem ad duorum, quos memorat, lapidum seu duarum potius, quas hi sibi incisas habent, inscriptionum silentium spectat, hæc quidem nullam de S. Dionysii corpore faciunt mentionem; verum duo illi, quibus inscriptæ sunt, lapides seu lateres cum alio adhuc sibi adjuncto lapide, e cujus inscriptione fieri in hisce de S. Dionysii corpore sermonem, palam est, in Emmeramensis ecclesiæ muro a Regincardo abbate fuere inventi, mirorque et hunc posteriorem lapidem ab Emmeramensibus monachis eruditissimo viro haud fuisse exhibitum. Is certe, ut hodie, ita etiam seculo proxime elapso in illorum monasterio asserabatur, inscriptioque, quam præfert, una cum inscriptionibus, quas memorati a Mabilionio duo alii lapides suppeditant, fuisse Dionysii corpus furto surreptum atque ad S. Emmerami ecclesiam translatum, non obscure indicat, uti quisque, qui vel trium illorum lapidum inscriptiones, supra a nobis in hac Appendice num. 4 jam datas inspexerit, facile comperiet; ut sane e duorum, quos Mabilionius memorat, lapidum seu laterum de S. Dionysii corpore silentio nihil omnino queat contra assertum hujus a Ratisponensibus furtum inferri.

69 Porro idem Mabilionius *Annalium Benedictinorum* tom. 3, lib. 46, num. 40 ad annum 960 sic scribit: Tunc Dionysiani monasterii præpositus erat vir strenuus, nomine Vitalis, qui res sancti Dionysii in Angliam a regis ministris infestari gravate ferrens, Eadgarum piissimum regem adiit anno secundo regni ejus, Indictione tertia, septimo Kalend. Januarii. Rex, auditis Vitalis querelis de Togredo, regiæ domus præposito, multas gravesque exactiones, a villis sancto Dionysio subjectis extorquentes, damna restitui præcepit, ac deinceps ab hujusmodi vexationibus abstinere; cujus rei diploma per Togredum ipsum " ad sepulcra Sanctorum " martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii " deferri jussit, " quorum sacra corpora honorifice ibi " locata esse asserit. Ex quo intelligitur, quam vana sit persuasio Ratisponensium, qui sancti Dionysii corpus ab Arnulfo rege obtentum, et in sancti Emmerami cœnobio repositum dicunt. Adhæc idem denuo Mabilionius, ita occasione diplomatis, anno 960, quem notæ chronicae, in monumento isthoc, ut testatur, expressæ, designant, ab Eadgaro, Angliæ rege, concessi, *Annalium Benedict.* loco cit. locutus, eorumdem deinde lib. 48, num. 92 ad annum 980 sequentem fatur in modum: Neque vero imperator Otto tam cito, ut Sigonio visum est, Italiam adiit.

LECTOR
C. B.

corporis
translatione
silentio per-
peram contra
hanc arguit
Mabilionius,

E

F

nec vel e re-
gis Eadgari,